

د ستراتيژيکو او سيمه ييزو څېړنو مرکز

تحليل هفته

گڼه: 430

(08 حوت - 15 حوت 1402 هـ ش)

د افغانستان اسلامي امارت او تاجکستان اړيکو ته کتنه

دا نشریه د افغانستان او سیمې د مهمو سیاسي، امنیتي، اقتصادي او ټولنیزو پېښو د تحلیل اوونیزه څېړونه ده چې د ستراتيژيکو او سیمه ییزو څېړنو مرکز له لوري په پښتو، دري، انګلیسي او عربي ژبو چمتو کېږي او خپرېږي.

په دې گڼه کې لولئ:

- 3 ..... د افغانستان اسلامي امارت او تاجکستان اړیکو ته کتنه.
- په 1990م لسيزه کې د اسلامي امارت او تاجکستان ترمنځ اړیکې 3
- د جمهوري نظام پر مهال د اسلامي امارت په اړه د تاجکستان نظر 4
- په افغانستان کې د حاکمیت له ترلاسه کولو وروسته د اسلامي امارت او تاجکستان ترمنځ اړیکې 4
- د یو بل لپاره د دواړو هیوادونو اقتصادي لیوالتیاوې 8
- پایله 9
- وړاندیزونه 10
- مأخذونه 10

د افغانستان اسلامي امارت او تاجکستان اړیکو ته کتنه

سریزه

تاجکستان د افغانستان یو له شمالي گاونډیو څخه دی چې 1357 کیلومتره گډه پوله لري. د دواړو هېوادونو ترمنځ د گډې پولې اوږدوالی په عمده توگه د امو سیند په واسطه پوښل شوی او د دواړو هېوادونو ترمنځ د طبیعي پولې په توگه گڼل کیږي. په تاریخي لحاظ د افغانستان او تاجکستان اوسنی سیمې د استعماري قوتونو له خوا د اسلامي سیمو له ویشلو، مخکې یو واحد وجود درلود. همدارنگه په دواړو هېوادونو کې مېشت خلک د قوم، ژبې، مذهب او کلتور له اړخه مشترک دي. وروسته له دې چې د روسیې په شمال کې استعماري قوتونه او د برتانوي هند په جنوب کې دې سیمې ته ننوتل او د زاړه خراسان د ځمکو تر منځ استعماري پولې جوړې شوې، افغانستان او تاجکستان چې دواړه په تاریخي خراسان پورې اړوند وو جلا شول. د شوروي اتحاد په جوړیدو او له شوروي سره د منځني اسیا د سیمو له رسمي الحاق سره، تاجکستان د افغانستان په گاونډي کې د شوروي اتحاد د جمهوریت په توگه رامنځته شو. د شوروي اتحاد له ړنګېدو او د تاجکستان له خپلواکۍ سره په ۱۹۹۲م کال کې د دواړو لورو ترمنځ رسمي اړیکې پیل شوې، خو په افغانستان کې د کورنیو جگړو او په د جگړې د یوه لوري د ملاتړ له امله د دواړو هېوادونو اړیکو یو بل شکل غوره کړ. له 2001م کال وروسته او په افغانستان کې د امریکا په ملاتړ د جمهوري نظام له رامنځته کېدو سره تاجکستان هم د نورو هېوادونو په څېر له کابل سره خپلې اړیکې بیا پیل کړې، چې ورځ تر بلې یې تودېدی. د افغانستان او تاجکستان تر منځ د رسمي اړیکو تر څنګ د افغانستان او تاجکستان د اړیکو بل اړخ د اسلامي امارت او تاجکستان تر منځ تعامل دی. نو مهمه پوښتنه دا ده چې د اسلامي امارت او تاجکستان تر منځ څه مخینه لری او په افغانستان کې د اسلامي امارت له بیا تاسیس وروسته د دواړو ترمنځ اړیکې څنګه دي؟ د دې پوښتنې د ځواب لپاره لومړی په 1990م لسيزه کې د دواړو لورو اړیکې څیړل شوي، بیا په افغانستان کې د امارت او جمهوري نظام تر منځ د شل کلنې جگړې په ترڅ کې د اسلامي امارت په وړاندې د تاجکستان نظر څیړل شوی، او بیا د اسلامي امارت د بیا واکمنۍ په دوره کې د دواړو لورو ترمنځ اړیکې څیړل کیږي.

په 1990م لسيزه کې د اسلامي امارت او تاجکستان ترمنځ اړیکې

تاجکستان چې د افغانستان په کورنیو جگړو کې یې د جمعیت گوند(د افغانستان اسلامي دولت) چې پر بنسټ یې د مجاهدینو حکومت جوړ شو ملاتړ کاوه. د تحریک طالبان په راڅرګندېدو او د هغوی لخوا د کابل په نیولو سره په افغانستان کې د مداخلې نوي پړاو ته داخل شو. لکه څنګه چې د اسلامي امارت له تاسیس سره ټول مجاهدین او نوري ډلې یې پر وړاندې تر یوې چترۍ لاندې راغلل، او بغیر د پنجشېر دره او د بدخشان او تخار ولایت ټولې برخې او د کندز، بغلان، پروان او کاپیسا ولایتونو د ځینو برخو سربېره، تاجکستان هم دی. دا په اسیا مرکزی کې یوازینی هیواد وو چې د اسلامي امارت پر ضد و او د اسلامي امارت د مخالفو ځواکونو مستقیم ملاتړ یې کاوه چې د شمال جبهې په نوم یادیده. له شمالي ټلوالې سره د اسلامي

امارت د جگړې په موده کې تاجکستان د شمالي تلوالي د جبهې د يوازينۍ لارې په توگه کار کاوه او دغې جبهې ته د نورو هېوادونو د مرستو په همغږي کې د مرکزي هېواد په توگه کار کاوه. له همدې امله د اسلامي امارت په لومړۍ دوره کې تاجکستان د منځنۍ اسيا د هېوادونو په منځ کې يوازينی هېواد و چې د اسلامي امارت په مقابل کې و او په مستقیمه توگه د مقابل لوري په څنګ کې ولاړ و.

د جمهوري نظام پر مهال د اسلامي امارت په اړه د تاجکستان نظر

پر افغانستان د امريکا متحده ايالاتو له يرغل او په افغانستان کې د جمهوري نظام له رامنځته کېدو وروسته، چې د امريکا له مستقیم ملاتړ څخه برخمن و، تاجکستان له کابل سره خپلې اړيکې بيا پيل کړې. دغه هېواد له کابل سره د پراخو اړيکو د ټينګولو ترڅنګ له اسلامي امارت سره د مبارزې په موخه له امريکا سره استخباراتي او نظامي همکاري پيل کړه، چې هغه مهال يې له امريکا او افغان حکومت سره چريکي جگړه پيل کړې وه، چې د تېرېدو اجازه يې هم درلوده. د پولې له لارې د امريکايي پوځي الوتکو راتګ د دغه هېواد هوا او د هېواد په شمال کې د اسلامي امارت د مجاهدينو د فعاليتونو په اړه د معلوماتو تبادله وه. تاجکستان چې له اسلامي امارت سره يې د شک او تردید تاريخ درلود او د امريکا له لوري ورته اسانتياوې برابرې شوې، په منځنۍ اسيا کې د نورو هېوادونو په پرتله امريکا ته د پوځي اډو په برابرولو کې ډېره لېوالتيا وه خو د روسی د فشار له امله لدې کار څخه منصرف شول او د اشغال په لومړيو کلونو کې امريکا ته د افغانستان په اړه د استخباراتي، ترانزيتي او پوځي همکاريو اجازه ورکړه. له اسلامي امارت سره د مبارزې په برخه کې له امريکا سره د تاجکستان همکاري د کلونو په تېرېدو سره له کمه شوه او وروسته له هغه چې د اسلامي امارت ځواکونو د هېواد په شمالي سيمو کې د افغانستان او تاجکستان د سرحدي سيمو ځينې برخې ونيولې او د تاجکستان حکومت ته يې ډاډ ورکړ چې د دوی له سيمې څخه به هيچا ته زيان ونه رسېږي، نو د اسلامي امارت په اړه د تاجکستان د چارواکو نظر بدل شو. له هغه وخت راهيسې د اسلامي امارت په اړه د تاجکستان د حکومت عملي دريځ بدل شوی دی، که څه هم د دغه هېواد په دولتي رسنيو کې د تروريستي ډلې په نوم د لقبونو کارول پريښودل شوی او د اسلامي امارت په اړه د «وسله والې ډلې» اصطلاح وکارول شي. همدا راز د افغانستان په گاونډيو ولايتونو بدخشان او کندز کې د خپلو ځواکونو د شتون له امله د اسلامي امارت لخوا د ورکړل شوي امنيتي ضمانت په ځواب کې، تاجکستان هم د سيمې د نورو هېوادونو په څير د اسلامي امارت پر ضد جگړې ته دوام ورکول مناسب نه گڼل. او په افغانستان کې د جگړې د پای ته رسولو لپاره مذاکرات او سوله غوره انتخاب گڼلی دی.

په افغانستان کې د حاکميت له ترلاسه کولو وروسته د اسلامي امارت او تاجکستان تر منځ اړيکي

الف: سياسي اړيکي

وروسته له دې چې په افغانستان کې اسلامي امارت يو ځل بيا واک ته ورسېد، تاجکستان د لومړۍ دورې په څېر له اسلامي امارت سره هېڅ ډول سياسي اړيکي ټينګي نه کړي او له همدې امله په سيمه او نړۍ کې

یوازینی هېواد و چې د اسلامي امارت شتون یی حتی د دیفکو تر سرحده ونه مانه. د تاجکستان حکومت له اسلامي امارت سره د هر ډول سیاسي اړیکو له ټینګولو څخه د انکار سربیره، د دغه هیواد رسمي دریځ هم د اسلامي امارت په وړاندې دښمن ډوله دی، چې څو ځله یې د ولسمشر او نورو لوړ پوړو چارواکو له خولې اوریدلي شوی دی. د تاجکستان د حکومت چارواکو نه یوازې په نړیوالو حلقو کې بلکې حتی په خپلو داخلي غونډو کې هم تل په خپل ګاونډ کې د اسلامي امارت شتون د خپل ملي امنیت او سیمې لپاره ګواښ ګڼلی دی. د اسلامي امارت په وړاندې د دغه هیواد چلند چې د دغه هیواد د پالیسي او اعلان شویو دریځونو ښکارندويي کوي، د اسلامي امارت د مخالفینو ملاتړ دی. که څه هم د دغه هیواد چارواکو په رسمي توګه د اسلامي امارت له مخالفینو څخه په مستقیمه توګه د ملاتړ خبره رد کړې ده، خو د دوشنبې په ښار کې د اسلامي امارت د ځینو مخالفو څیرو شتون او فعالیت ښيي چې تاجکستان په حقیقت کې له هغوی څخه ملاتړ کوي. د دې تر څنګ چې د تاجکستان ولسمشر په وار وار اعلان کړی چې "تاجکستان به بل داسې حکومت په رسمیت ونه پېژني چې په افغانستان کې د ظلم او جبر له لارې جوړ شوی وي او د افغانانو او په ځانګړې توګه د خپلو ټولو ملي اقلیتونو وضعیت ته په پام کې نه وي".¹ کله هم تاجکستان سره په پوله د افغانستان په ولایتونو کې د ترهګرو د شتون په اړه اندیښنه یادوی چې تل د اسلامي امارت چارواکو رد کړېده.

² حتی د دغه هیواد ولسمشر هم څو ځلې په نړیوالو غونډو کې له افغانستان څخه نورو هېوادونو ته د ناامنی د خپرېدو د مخنیوي په موخه، د افغانستان په شاوخوا کې د امنیتي کمربند د جوړېدو وړاندیز کړی، چې د لومړي ځل لپاره یې د امنیتي تړون جمعې سازمان په مجازي غونډه کې وړاندیز وکړ.³ دغه راز دغه هېواد تر اوسه له افغانستان سره د خپلو سرحدي سیمو په شاوخوا کې څو پوځي مانورونه کړي چې دوه ځلې روسي پوځیانو هم پکې برخه اخیستې وه.

په ټولیزه توګه درې عمده مسایل د دې لامل شوي چې تاجکستان د اسلامي امارت په وړاندې منفي او دښمنانه نظر ولري. لومړی مسله د افغان دولت په جوړښت کې د تاجک وګړو شتون دی. د تاجکستان د حکومت له نظره د اسلامي امارت په جوړښت کې د تاجک ولس د پام وړ ونډه نه لری. د تاجکستان د چارواکو په وینا د اسلامي امارت په حکومتی جوړښت کې تاجکانو ته د هغوی حقوق نه دي ورکړل شوي چې دوی یې مستحق دي او د دغه هیواد د ولسمشر رسمي دریځ دا دی چې اسلامي امارت له تاجکانو سره د تبعیضي چلند مخ ته وړی او تر هغه وخته پورې چې په افغانستان کې د تاجکانو حقوق او ونډه نه ورکړی شوی، اسلامي امارت به په رسمیت نه پېژنی. دویمه مسله په افغانستان کې د تاجکستان د دولت ضد ډلو شتون دی. د تاجکستان حکومت ادعا کوي چې د تاجکستان د حکومت پر ضد ډلې په ځانګړې توګه د (انصارالله) ډله په افغانستان کې مېشته ده او له هغه ځایه د تاجکستان پر ضد وړانګاري فعالیتونه کوي. که څه هم د تاجکستان حکومت په ښکاره توګه ادعا نه ده کړې چې انصارالله له اسلامي امارت سره اړیکي لري، خو د دغه هېواد د چارواکو له دریځ څخه معلومیږي چې دوی په ښکاره په دې تړاو (د انصارالله شتون په افغانستان کې) باور

لري. د تاجکستان د حکومت دريمه لويه ستونزه له افغانستان څخه تاجکستان ته د مخدره موادو قاچاق دی. د تاجکستان حکومت ادعا کوي چې تل له افغانستان څخه تاجکستان ته په زياته اندازه نشه يي توکي قاچاق کېږي او له دغه ناحیې له سختو زيانونو سره مخ ده.

د اسلامي امارت په وړاندې د تاجکستان د حکومت د منفي او دښمنانه چلندونو په مقابل کې د اسلامي امارت چارواکو تل د تاجکستان اندیښنې بې بنسټه او غير ضروري بللي دي. د اسلامي امارت وياند په دولتي جوړښت کې د تاجکانو د نه شتون په اړه د تاجکستان نيوکې د افغانستان په کورنيو چارو کې لاسوهنه گڼلې او تل يې د تاجکستان په گډون نورو دولتونو ته د دغه ډول لاسوهنو په وړاندې خبرداری ورکړی دی. همدارنگه اسلامي امارت په افغانستان کې د تاجکستان د حکومت د مخالفو ډلو شتون رد کړی او تل يې ټينگار کړی دی چې هيڅ بهرنی ترهگره ډله په افغانستان کې شتون نه لري او اسلامي امارت هيچاته اجازه نه ورکوي چې د کوم دولت پر ضد تخريبي فعاليتونه ترسره کړي. د نشه يي توکو د قاچاق په اړه د اسلامي امارت چارواکو د نشه يي توکو د کښت او قاچاق پر وړاندې د مبارزې لپاره خپل کلک هوډ اعلان کړی دی. د دې تر څنگ اسلامي امارت تل په غبرگون کې نسبتاً نرم او سوله ييز دريځ خپل کړی او تل يې بل لوری زغملی او د افغانستان په کورنيو چارو کې د نه لاسوهنې غوښتنه کړې او له تاجکستان سره يې ښو اړيکو ته چمتووالی ښودلی دی.⁴ که څه هم معمولاً ترينگلي سياسي اړيکې د هيوادونو پر امنيتي اړيکو سختې اغيزې کوي او حتی په ځينو مواردو کې د پوځي نښتو لامل هم گرځي، خو د يو نيم کال په تيريدو سره چې له تاجکستان جمهوريت سره د اسلامي امارت د گاونډۍ په توگه تيريري، پرته له يوې لنډې مودې چې د 1401 ه کال د ثور په مياشت کې د شيرخان بندر ته څېرمه د دواړو لورو ترمنځ پوځي شخړه او د ډزو تبادلې وه چې يوازې څلور ساعته يې دوام وکړ،⁵ د دواړو غاړو امنيتي وضعيت نسبتاً آرام دی.

له بلې خوا له تاجکستان څخه هم مثبتې نښې ليدل شوي دي. څه موده وړاندې د تاجکستان د بدخشان ولايت مرکز خروغ ښار ته د افغانستان د بهرنيو چارو وزارت د پلاوي د سفر او په هغه ښار کې د افغانستان د کونسلگرۍ د تاسيساتو د ليدنې خبرونه خپاره شول.⁶ وروسته اعلان شو چې د اسلامي امارت رسمي استازو د کونسلگرۍ کنټرول په لاس کې واخيست. خو په دوشنبه کې د افغانستان سفارت لا هم د جمهوريت د دورې د سفير په واک کې دی او هغه سکرتر چې په دغه سفارت کې د اسلامي امارت له خوا معرفي شوی و، په تاجکستان کې د افغانستان د ټاکل شوي سفير ظاهر اغبر له خوا رد شو.⁷ که څه هم کونسلگرۍ په رسمي ډول د سفارت يوه برخه ده، خو په دې برخه کې بايد وويل شي چې سفارت لا هم د اسلامي امارت د مخالفينو په لاس کې دی، په داسې حال کې چې د خروجي کونسلگرۍ په اصل کې د اسلامي امارت د بهرنيو چارو وزارت تر لارښوونې لاندې فعاليت کوي. که څه هم د تاجکستان حکومت په دې اړه په رسمي ډول څه نه دي ويلي، خو د تاجکستان د حکومت معنوي چوپټيا ښيي، چې دغه هېواد ورو ورو له اسلامي امارت سره د مثبت تعامل پر لور گامونه اخلي، ځکه له دې مخکې د تاجکستان د ولسمشر په حکم له پولې اخوا بازارونه چې د

دواړو هېوادونو ترمنځ موجود وو، پرانستل شول،⁸ چې په عملي توګه د دواړو هېوادونو ترمنځ د اړیکو د عادي کېدو په لور حرکت کوي.

ب: کلتوري اړیکې

سره له دې چې له تاجکستان سره د افغانستان د کلتوري مشترکاتو کره تاریخ او د هغه مذهبي مشترکاتو په اړه دقیق معلومات نشته، خو د درېیم هجري قرن د فارسي شعر د پلار (ابو عبدالله جعفر رودکي) د امو سیند په اړه شعرونه چې وايي: "ریګ آموی و درستی راه او @ زیر پایم پرنیان آید همی" د دواړو هېوادونو د ګډ کلتوري تاریخ یوه رښتیني بېلګه ګڼل کېږي.⁹ د تاجکستان له خپلواکۍ وروسته، له افغانستان سره د دغه هېواد فرهنگي اړیکې، د سیاسي او اقتصادي اړیکو ترڅنګ خپل لوړ او ټیټوالی لري، که څه هم تاجکستان د اسلامي امارت په لومړۍ دوره کې له افغانستان سره هېڅ ډول اړیکې نه درلود، خو په افغانستان کې د شل کلنې جګړې په ترڅ کې دواړو هېوادونه وتوانېدل چې عادي سیاسي اړیکې جوړې کړي او له دې سره سره د دواړو هېوادونو ترمنځ په رسمي بڼه لیدنې او کتنې او فرهنگي غوښتنې وشوې. او د ګډو فرهنگي او ادبي پروګرامونو تر څنګ په 2013م کال کې د تاجکستان د کلتور وزارت مرستیال میرعلي دوست یوف د افغانستان د کلتور د وزیر په بلنه دغه هیواد ته راغلی و چې د غزني د اسلامي کلتور د پلازمینې په توګه د غزني په جشن کې ګډون وکړي.¹⁰ تر دې مخکې د افغانستان د اطلاعاتو او کلتور پخوانی وزیر سید مخدوم رهین د تاجکستان د فرهنگ د وزیر په بلنه دغه هیواد ته تللی و.¹¹ که څه هم په تاجکستان کې د ۵ زره ۶۱۹ افغان مهاجرینو شتون د دواړو هېوادونو د اتباعو ترمنځ د کلتوري اړیکو په پراختیا کې مهم رول لوبوي.¹² خو په افغانستان کې د اسلامي امارت د بیا راڅرګندېدو سره د سیاسي اړیکو ترڅنګ د دواړو هېوادونو ترمنځ په رسمي بڼه کلتوري اړیکې هم بندې شوې. باید یادونه وشي چې د تاجکستان کلتوري اړیکې له نورو هېوادونو سره د خپلو سیاسي اړیکو له مخې تنظیمېږي او د سیاسي اړیکو په تیاره کېدو سره به د دغه هېواد کلتوري اړیکې هم په بشپړه توګه بدلېږي. لکه څنګه چې په 2014م کال کې د اسلامي وحدت په کنفرانس کې د ایران د جمهوري ریاست له خوا د تاجکستان د اسلامي غورځنګ د مشر محی الدین کبیري له بلنې وروسته، تاجکستان د غبرګون په ترڅ کې د دوشنبې ښار کې د ایران د کلتوري سلاکار فعالیتونه ودرول شول او د دواړو هېوادونو ترمنځ اړیکې ترینګلې شوې.¹³

نن سبا د فرهنگي مسایلو زیاتوالي ډېر سیاستوال مجبوروي، سره له دې چې ځینې یې د فرهنگي ارزښتونو په پام کې نیولو سره لېوالتیا نه لري، خو مجبور دي چې په بهرنۍ پالیسۍ کې فرهنگي مسایل په خپل ډیپلوماتیک دستگاه کې د ډېرو سیاسي کړکېچونو د حل په توګه شامل کړي.¹⁴ بې له شکه هغه هېوادونه چې پیاوړې فرهنگي قوی ظرفیتونه او وړتیاوې لري په خپل بهرني سیاست کې د نړیوالو اړیکو په ډګر کې لوړ او د پام وړ مقام لري. له همدې امله د افغانستان او تاجکستان هر یو هیواد ته لازمه ده چې د خپلو دیني

او کلتوري شاليدونو او مشترکاتو څخه په استفادې سره د دواړو هيوادونو ترمنځ د سياسي اړيکو ټينگولو او د اقتصادي اړيکو پياوړتيا ته جدي پاملرنه وکړي.

ج - اقتصادي اړيکې

د تاجکستان او اسلامي امارت تر منځ د سياسي اړيکو د نشتوالي سره سره، دغه هيواد له اسلامي امارت سره د خپلو تعاملاتو او اقتصادي اړيکو په برخه کې د منفي فکر بدلون غوښتونکی نه دی. د دواړو خواوو ترمنځ د اقتصادي اړيکو کتنه ښيي چې نه يوازې په دې برخه کې کمښت نه دی راغلی، بلکې د تيرو کلونو په پرتله پکې زياتوالی راغلی دی، لکه په ۲۰۲۰ م کال کې د دواړو خواوو ترمنځ سوداگري څه د پاسه ۳۷,۲ ميليونه ډالر وه او په ۲۰۲۲ کال کې ۵۲,۷ ميليونه ډالرو ته لوړه شوه چې دا زياتوالی د تير کال د ورته وخت په پرتله ۳۸ سلنه زياتوالی ښيي چې په دې کې برېښنا (برېښنا افغانستان ته د تاجکستان د صادراتو لويه برخه ده) او نور سوداگريز توکي شامل دي.¹⁵ د دواړو هيوادونو تر منځ مهمه سوداگريزه لار د دوستي پله ده چې د امو سيند په اوږدو کې د شېرخان بندر سره موقعيت لري، د اسلامي امارت له واک ته رسېدو وروسته دغه پل د څو ورځو پرته تل د بار وړونکو موټرو پر مخ پرانيستی دی نور کوم خنډونه د پرانېستلو په برخه کې نه دی شوی. راپورونه ښيي افغانستان د تاجکستان په اووه اصلي تجاري غړو کې ځای نيولی دی چې دا د دواړو هيوادونو ترمنځ د سوداگري د ودې او پراخېدو ښکارندويي کوي. برېښنا يو له مهمو توليداتو څخه دی، چې له تاجکستان څخه افغانستان ته صادرېږي، يوه مهمه موضوع ده چې د دواړو لورو ترمنځ د سياسي اړيکو د ترينگلټيا سره سره په ښه شکل ترسره کېږي، له تاجکستان څخه افغانستان ته د 2023 م لپاره د برېښنا صادراتو د تړون لاسليک کېدل وو، چې په ترکيه کې د دواړو هيوادونو د وړ چارواکو ترمنځ ترسره شوي.¹⁶

د يو بل لپاره د دواړو هيوادونو اقتصادي ليوالتياوې

د دواړو هيوادونو ترمنځ د شته اقتصادي اړيکو تر څنګ افغانستان او تاجکستان د دوو ګاونډيانو په توګه د يو بل لپاره اقتصادي ليوالتيا لري چې د دواړو هيوادونو د اقتصادي هوساينې لپاره به مهم رول ولوبوي. چې دلته يې درېو برخو ته اشاره کوو.

- دواړه هيوادونه د يو اول بل د توکو لپاره مصرفي بازار دی. افغانستان او تاجکستان داسې محصولات لري که اسانتياوې برابرې شي، نو د يو اول بل اړتياوې به په اسانۍ سره پوره کړي.

- دويمه ليوالتيا چې دواړه هيوادونه يې يو او بل ته لري، ترانزيت دی. افغانستان د تاجکستان لپاره په دوه اړخونو کې د ترانزيتي لارې په توګه تاجکستان ته د بدیل رول لوبولی شي. لومړی اړخ د سوداگريزو توکو د ترانسپورټ رول دی چې افغانستان کولای شي تاجکستان د جنوبي اسيا او لويديځې اسيا له بازارونو سره ونښلوي. په دې برخه کې سترې پروژې لکه د تاجکستان-افغانستان-ايران د اورګاډي کرښه او يا د پنځو ملتونو د اورګاډي کرښه پلان شوې چې کيدلی شي ژر تر ژره عملي شي. دا پروژه کولای شي درې واړه هيوادونه تاجکستان، افغانستان او ايران د ريل پټلۍ او سپړکونو له لارې سره ونښلوي، تاجکستان ته به تر ټولو

زیاته گټه ورسوي ځکه چې دا په وچه کې راگیر هېواد به د افغانستان له لارې له ایران او سمندري بندرونو سره ونښلول شي چې خامخا به د دې دريو هيوادونو پر اقتصاد په ځانگړې توگه د تاجکستان ډېر اغېز ولري. که دا ترانزيتي کرښه جوړه شي، د ایران، افغانستان، تاجکستان، قرغزستان او چین هيوادونه به د ريل پټلۍ له لارې چې د پنځو هيوادونو د پروژې په نوم هم يادېږي، سره وصل شي. دوهم اړخ جنوب ته د تاجکستان د برېښنا د لېږد لپاره د افغانستان ترانزيتي رول دی. د دې حقيقت ترڅنگ چې افغانستان د تاجکستان لپاره يوازینی ممکنه لار ده چې دغه هېواد له جنوبي اسيا، لوېديځې اسيا او ازادو اوبو سره نښلوي، همدا يوازینی لار ده چې د دغه هېواد د انرژۍ توليد د پاکستان او هند لويو بازارونو ته لېږدولی شي. په دې برخه کې د کاسا ۱۰۰۰ مشهوره او گټوره پروژه د تاجکستان د اقتصاد لپاره يوه له حياتي پروژو څخه گڼل کېږي. د دغې سترې پروژې له لارې به د تاجکستان او قرغزستان له دوو لويو برېښناکوټونو څخه ۱۰۰۰ ميگاواټه برېښنا پاکستان ته لېږدول کېږي. دا پروژه چې ټاکل شوې وه په خپل وخت بشپړه شوې وای، خو د اسلامي امارت د واکمنۍ پر مهال د تاجکستان د دې ادعا له امله چې په افغانستان کې وضعیت گډوډ دی، په بشپړه توگه ودرول شو. له نېکه مرغه نړيوال بانک په دې وروستيو کې اعلان وکړ چې د افغانستان د دريو گاونډيو هيوادونو په غوښتنه به خپل کار بيا پيل کړي.¹⁷

- دريم اقتصادي کشش چې د دواړو هيوادونو ترمنځ په گډه شتون لري د امو سيند څخه گډه گټه اخيستننه ده. دواړه هيوادونه کولی شي د امو سيند پر سر گډ بندونه جوړ کړي چې د دغه سيند له اوبو څخه د کرنې او برېښنا د توليد لپاره کار واخلي. په دې برخه کې مخکې هم د دواړو هيوادونو ترمنځ خبرې اترې شوې وې، چې بايد له سره پرې غور وشي، خو دواړه هيوادونه له دې سترې زيرمې څخه لازمه گټه پورته کړي.

پايله

تاجکستان او افغانستان د دوو گاونډيو هيوادونو په توگه تاريخي سابقه او مذهبي، قومي، ژبني او کلتوري مشترکات لري چې له ښو سياسي اړيکو پرته له يو بل سره د هوساينې احساس نه شي کولای. که څه هم اوس مهال د دواړو هيوادونو تر منځ سياسي اړيکې قطعې دي، خو د دواړو هيوادونو ترمنځ د پراخو مشترکاتو شتون د ښو اړيکو رامنځته کول اسانه کوي. همدارنگه دواړه هيوادونه د دې پرځای چې د يو بل پر ضد منفي اعلاميې صادري کړي او د دواړو هيوادونو د اړيکو راتلونکي لا خراب کړي، ښه ده چې دواړه هيوادونه په گډه د امنيتي مسايلو په ځانگړي ډول تخريبي ډلو او نشه يي توکه پر خلاف په گډه په تفاهم مبارزه وکړي او خپل ځان او سيمه له دې شره خلاصه کړي.

سربيره پردې، د پراخو اقتصادي اړيکو شتون دا ښيي چې دواړه هيوادونه له يو بل پرته پرمختگ نشي کولی. متقابل اقتصادي ظرفيتونه او اړتياوې پرته له ښو او دوستانه سياسي اړيکو نشي شريکېدای. که څه هم افغانستان د خپلې اقتصادي هوساينې لپاره د تاجکستان په گډون خپلو گاونډيانو ته اړتيا لري او له دې لارې بايد له هغوی سره ښې سياسي اړيکې ولري، خو د تاجکستان لپاره دا اړتيا دوه چنده کېږي، ځکه

افغانستان نه يوازې د تاجکستان لپاره بڼه صادراتي ځای دی، بلکې دا يوازینی هیواد دی چې تاجکستان له جنوبي اسيا او سمندر سره نښلوي. د دې په پام کې نیولو سره چې دواړه هیوادونه اقتصادي ودې او پرمختګ ته لومړیتوب ورکوي، اړینه ده چې د سیاسي اړیکو په جوړولو سره د دوه اړخیزو اقتصادي ظرفیتونو څخه ګټه پورته کړي.

وړاندیزونه

د راپورته شویو ستونزو له مخې، لاندې وړاندیزونه وړاندې کېږي:

1. دا وړاندیز شوی چې دواړه هیوادونه ژر تر ژره خپلې سیاسي اړیکې پیل کړي. څرنگه چې اسلامي امارت په دې برخه کې خپل چمتووالی ښودلی، نو د تاجکستان په لوري روان دی.
2. وړاندیز شوی چې اسلامي امارت دې د ملي ګټو په رڼا کې د تاجکستان په ګډون د هېوادونو مشروع اندېښنو ته د رسیدو لپاره هر ډول نیوکې وکړي.
3. د سیاسي اړیکو په بیا پیلولو سره باید دواړه هیوادونه د ګډو اقتصادي پروژو د بشپړیدو په برخه کې خپلې هڅې متمرکزې کړي تر څو ژر تر ژره له خپلو ګټو څخه برخمن شي.
4. څرنگه چې افغانستان او تاجکستان د ترانزیت په برخه کې یو د بل بشپړوي، نو وړاندیز کېږي چې دواړه لوري په دې برخه کې د تخصصي کمیسیونونو په جوړولو سره اساسي ګامونه پورته کړي.
5. دواړو هېوادونو ته لازمه ده چې له هغه فرصته ګټه پورته کړي چې نړیوال بانک د کاسا ۱۰۰۰ پروژې د بیا پیلولو اعلان کړی او ژر تر ژره دې په دې برخه کې له نورو ګټه اخیستونکو هېوادونو سره په همغږۍ په دې برخه کې همکاري وکړي.

ماخذونه

1. موسسه مطالعات راهبردی شرق. «نگاهی به چرایی مخالفت تاجیکستان با سران جدید افغانستان»، تاریخ نشر: ۲۰ عقرب ۱۴۰۰، قابل دسترسی: <https://www.iess.ir/fa/translate/2866/>
2. تلویزیون سحر افغانستان. «ابراز نگرانی تاجیکستان از حضور گروههای تروریستی در افغانستان»، تاریخ نشر: ۲۳ میزان ۱۴۰۱، قابل دسترسی: <https://af.sahartv.ir/news/middle-east-i5621>
3. خبرگزاری صدای افغان (آوا). «پیشنهاد تاجیکستان برای ایجاد کمربند امنیتی در اطراف افغانستان»، تاریخ نشر: ۲۰ جدی ۱۴۰۱، قابل دسترسی: <https://www.avapress.com/fa/news/247714/%D9%BE%DB%8C%D8%B4%D9%86%D9%87%D8%A7%D8%AF-%D8%AA%D8%A7%D8%AC%DB%8C%DA%A9%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-%D8%A7%DB%8C%D8%AC%D8%A7%D8%AF-%DA%A9%D9%85%D8%B1%D8%A8%D9%86%D8%AF-%D8%A7%D9%85%D9%86%DB%8C%D8%AA%DB%8C-%D8%A7%D8%B7%D8%B1%D8%A7%D9%81-%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86>
4. خبرگزاری تسنیم. «طالبان: بدنبال روابط خوب با همه کشورها از جمله تاجکستان هستیم»، تاریخ نشر: ۱۶/۸/۱۴۰۰، قابل دسترسی: <https://www.tasnimnews.com/fa/news>
5. خبرگزاری تسنیم. «درگیری نیروهای طالبان و مرزبانان تاجیکستان»، تاریخ نشر: ۲۶ ثور ۱۴۰۱، قابل دسترسی: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1401/02/26/2711895/%D8%AF%D8%B1%DA%AF%DB%8C%D8%B1%DB%8C-%D9%86%DB%8C%D8%B1%D9%88%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%B7%D8%A7%D9%84%D8%A8%D8%A7%D9%86-%D9%88->

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1402/01/05/2871704/%D9%87%DB%8C%D8%A6%D8%AA-%D8%B1%D8%B3%D9%85%DB%8C-%D8%B7%D8%A7%D9%84%D8%A8%D8%A7%D9%86-%D8%A7%D8%B2-%DA%A9%D9%86%D8%B3%D9%88%D9%84%DA%AF%D8%B1%DB%8C-%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-%D8%AF%D8%B1-%D8%AE%D8%A7%D8%B1%D9%88%D8%BA-%D8%AA%D8%A7%D8%AC%DB%8C%DA%A9%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D8%A7%D8%B2%D8%AF%DB%8C%D8%AF-%DA%A9%D8%B1%D8%AF>

6. خبرگزاری تسنیم. «هیئت رسمی طالبان از کنسولگری افغانستان در خاروغ تاجیکستان بازدید کرد»، تاریخ نشر: ۵ حمل ۱۴۰۲، قابل دسترسی:

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1402/01/05/2871704/%D9%87%DB%8C%D8%A6%D8%AA-%D8%B1%D8%B3%D9%85%DB%8C-%D8%B7%D8%A7%D9%84%D8%A8%D8%A7%D9%86-%D8%A7%D8%B2-%DA%A9%D9%86%D8%B3%D9%88%D9%84%DA%AF%D8%B1%DB%8C-%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-%D8%AF%D8%B1-%D8%AE%D8%A7%D8%B1%D9%88%D8%BA-%D8%AA%D8%A7%D8%AC%DB%8C%DA%A9%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D8%A7%D8%B2%D8%AF%DB%8C%D8%AF-%DA%A9%D8%B1%D8%AF>

7. پایگاه خبری تحلیلی روایت. «کنسولگری افغانستان در شهر بدخشان تاجیکستان به طالبان واگذار شد»، تاریخ نشر: ۱۲ حمل ۱۴۰۲، قابل دسترسی:

<https://revayataf.com/814/>

8. سایت کلکین. «تاجیکستان در مقابل طالبان: صدایی واحد و تنها در آسیای میانه»، تاریخ نشر ۲۵ قوس ۱۴۰۲، قابل دسترسی:

<https://kelkein.ir/15584/%D8%AA%D8%A7%D8%AC%DB%8C%DA%A9%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-%D8%AF%D8%B1-%D9%85%D9%82%D8%A7%D8%A8%D9%84-%D8%B7%D8%A7%D9%84%D8%A8%D8%A7%D9%86-%D8%B5%D8%AF%D8%A7%DB%8C%DB%8C-%D9%88%D8%A7%D8%AD%D8%AF-%D9%88/>

9. رودکی، "قصائد و قطعات"، شماره 121، بوی جوی مولیان آید همی، لینک:

<https://ganjoor.net/roodaki/baghimande/sh121>

10. آژانس اطلاعاتی باخت: معین وزارت فرهنگ تاجیکستان وارد کابل شد، 22 حمل 1392، لینک:

<https://www.bakhtarnews.af/dr/%D9%85%D8%B9%DB%8C%D9%86-%D9%88%D8%B2%D8%A7%D8%B1%D8%AA-%D9%81%D8%B1%D9%87%D9%86%DA%AF%D8%AA%D8%A7%D8%AC%DA%A9%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-%D9%88%D8%A7%D8%B1%D8%AF-%DA%A9%D8%A7%D8%A8%D9%84-%D8%B4%D8%AF/>

11. صدای امریکا دری: تاجیکستان و افغانستان: همکاری‌های فرهنگی میان دو کشور، 25 ثور 1390، لینک:

<https://www.darivoa.com/a/tajikistan-121853494/1438342.html>

12. VOA Dari: مهاجرین افغان مقیم تاجیکستان در چه وضعیتی قرار دارند؟ ویدئو، لینک:

<https://www.youtube.com/watch?v=26KsPulb-fE>

13. خبرگزاری ایمن: سابقه روابط فرهنگی ایران و تاجیکستان، 01 حوت 1401، لینک:

<https://www.imna.ir/news/642488/%D8%B3%D8%A7%D8%A8%D9%82%D9%87%D8%B1%D9%88%D8%A7%D8%A8%D8%B7%D9%81%D8%B1%D9%87%D9%86%DA%AF%DB%8C%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86%D9%88-%D8%AA%D8%A7%D8%AC%DB%8C%DA%A9%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86>

14. رئیس، دکتر بهروز، ارتباطات میان فرهنگی در روابط ایران و تاجیکستان، فصلنامه علوم خبری، شماره 15، ص 147-148، لینک:

<https://ensani.ir/file/download/article/20170201142726-10103-5.pdf>

15. Ariana News. "Tajikistan increases export volume to Afghanistan by 38%", Ariana News Website July 27, 2022 available at: <https://www.ariananews.af/tajikistan-increases-export-volume-to-afghanistan-by-38/>

16. گزارش. «توافق روی صادرات برق تاجیکستان به افغانستان با وجود تنش میان طالبان و دوشنبه»، سایت بی‌بی‌سی فارسی، تاریخ نشر: ۱۴۰۱/۱۰/۲۱ قابل دسترسی:

<https://www.bbc.com/persian/live/afghanistan-64230264>

17. خبرگزاری صدای افغان (اوا). «پروژه کاسا ۱۰۰۰ در افغانستان از سر گرفته می‌شود»، تاریخ نشر: ۲۷ دلو ۱۴۰۲، قابل دسترسی:

<https://www.avapress.com/fa/news/285959/%D9%BE%D8%B1%D9%88%DA%98%D9%87%DA%A9%D8%A7%D8%B3%D8%A7%DB%B1%DB%B0%DB%B0%DB%B0%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%B1%DA%AF%D8%B1%D9%81%D8%AA%D9%87%D9%85%DB%8C%D8%B4%D9%88%D8%AF>

د ستراتيژيکو او سيمه ييزو څېړنو مرکز نادولتي، غير انتفاعي او خپلواک ارگان دی، چې په ۱۳۸۸ لمريز کال کې په کابل کې جوړ شوی. دغه مرکز د خپلو بې پرې او کره څېړنو له لارې، په افغانستان او سيمه کې د پاليسيو د ارزونې او بډاينې لپاره فعاليت کوي.

اړيکه:

ایمیل: csrskabul@gmail.com info@csrskabul.com

وب سایت: www.csrskabul.net - www.csrskabul.com

 : +93780618000

تماس: +۹۳۷۸۰۶۱۸۰۰۰

www.csrskabul.com

info@csrskabul.com